સત્સંગ બાલવાટિકા

સંપાદક : શાસ્ત્રી હરિકેશવદાસજી (ગાંધીનગર)

સાચી કમાણી

- શાસ્ત્રી હરિપ્રિયદાસ (ગાંધીનગર)

''ઉત્સવ પ્રિયા ખલુ માનવાઃ''

માણસોને ઉત્સવો ખૂબ જ પ્રિય હોય છે. પર્વોના દિવસો આવે એટલે મજા પડી જાય અને એમાંય જ્યારે દિવાળીના ઉત્સવો આવે ત્યારે તો જાણે સ્વર્ગ આવ્યું. મંદિરોમાં પણ આ ઉત્સવો દરમિયાન વિવિધ કાર્યક્રમો યોજાય અને ભાવિકો ઉત્સવોમાં જઈને ઉત્સાહપૂર્વક ભાગ લે.

જ્યારે ઉત્સવ સમૈયાની વાત આવી ત્યારે યોગીરાજ એવા આપણા ગોપાળાનંદ સ્વામીને પૂછીએ કે સ્વામી ઉત્સવ સમૈયામાં જઈને શું કરવું ? તો એનો જવાબ સ્વામીના શબ્દોમાં જ સાંભળીએ.

સમૈયામાં જઈને સત્પુરૂષની સોબત કરીને કમાણી કરવી.

ને તેને વધારવી

તે કોઈક તો વધારે છે ને કોઈક તો ઘટાડી પણ દે છે ને કેટલાક તો બરોબર પણ રાખે છે.

એ કમાણી શી ?

તો શ્રીહરિજીને વિષે મહાત્મ્યે યુક્તને ધર્માદિક અંગે સહિત જે ભક્તિ કરવી, તે પણ મહત્ પુરૂષના સંગે કરીને શીખવી.'' (પ્ર-૨, વાર્તા નં. ૯૮)

આપણા સંપ્રદાયમાં ઉત્સવ માટે એક શબ્દ વપરાય છે સમૈયો. સમૈયો શબ્દ આપણા સંપ્રદાયની પારિભાષિક આગવી શોધ છે. ક્યાંય પણ સમૈયો શબ્દ વપરાયો નથી. આ સંપ્રદાયમાં જ વપરાયો છે. તો આવા ઉત્સવો સમૈયા થતા હોય ત્યાં ગોપાળાનંદ સ્વામી કે છે કમાણી કરી આપવાની. કમાણી શબ્દ આપણે મોટે ભાગે ક્યાં વાપરીએ છીએ ખબર છે ને. ક્યાંય નોકરી, ક્યાંય વેપાર, ક્યાંય ધંધો, એમાં વપરાય છે. એટલે કમાણી શબ્દ મોટે ભાગે આર્થિક બાબત સાથે જોડાયેલો શબ્દ છે. પણ ગોપાળાનંદ સ્વામી જેવા સંત કહે છે સમૈયામાં જઈને સંતોની સોબત કરીને કમાણી કરવી. વળી સ્વામી આગળ લખે છે તેને વધારવી. વળી સ્વામી આગળ ત્રણ ભાગ પાડે છે. કોઈક તો સમૈયામાં જઈ કમાણી વધારે છે. કોઈક તો સમૈયામાં જઈ અને બરોબર રાખે છે. બરોબર એટલે શું ખબર છે ? કેટલા દિવસથી ભાઈ દુકાન ચલાવો છો ? છ મહિનાથી. નફો થયો ? ના, ના, નહિ નફો, નહિ નુકસાન. એવું ચાલે છે એટલે કે બરાબર રાખે છે. અને કેટલાક તો ઘટાડીને ઘેર આવે છે. સમૈયે ગયા તા તો શું લઈ આવ્યા, કંઈ નહિ, ખોઈને આવ્યા, ઘટાડીને આવે છે. ગોપાળાનંદ સ્વામી કહે છે કે સમૈયામાં જનાર ત્રણ પ્રકારના ભક્તો હોય છે. કેટલાક તો કમાણી વધારીને આવે છે. હવે કમાણી એટલે શું ? એ તો શ્રીહરિજીને વિષે માહાત્મ્ય યુક્ત ધર્મ આદિક અંગે સહિત જે ભક્તિ કરવી અને એ ભક્તિના પ્રકારો મહત્ પુરૂષોના સંગે કરીને શીખવા એનું નામ કમાણી છે.

આ કમાણી વધે કેવી રીતે ? આમાં સ્વામીએ લખ્યું છે કે સત્પુરૂષની સોબત કરીને કમાણી વધારવી. તે એક દિવસમાં વધતી નથી. બાળક એમ બોલે છે કે મારે પણ કાકાની જેમ એમ.બી.બી.એસ. થવું છે. તો એના માટે એણે વર્ષોની આરાધના કરવી પડે. એમ સંતોના પ્રસંગે ધર્મ ઓળખાય, જ્ઞાન ઓળખાય, વૈરાગ્ય ઓળખાય એની સાથે સાથે ભગવાનની ભક્તિની વૃદ્ધિ થાય.

આવા ઉત્સવ સમૈયામાં જઈએ આપણા સ્વભાવ જરાય બદલાય નહિ, આપણી ખામી જરાય ત્યજાય નહિ તો સમજી લેવું કે નહિ નફો કે નહિ નુકશાન, એટલે ને એટલે જ છીએ. એક ભાઈને પૂછ્યું ઉંમર કેટલી થઈ ? તો કે બાંસઠમું ચાલે છે. ઓ હો હો હો ! તમે નાના હતા ત્યારથી મંદિરો આવો છો નહિ ? હા. હા. એમાં કાંઈ કહેવાનું હોય ! અને એટલું જ નહિ, અમારા એક ગુરુ હતા એમણે કહેલું કે કાયમ સવારે ઉઠી અને પાંચ માળા ફેરવજે. હું બાર વરસનો હતો ત્યારથી આ નિયમ રાખેલું. બહુ સારું કહેવાય. તો હજુ પાંચ જ માળા ફેરવો છો ? તો કહે હા ! બારથી બાંસઠ વરસમાં એ પાંચ માળાથી જ ઊંચો ના આવ્યો. આવું હોય તો સમજી લેવું કે એને હજું સંતો પાસેથી કમાણી વધારી નથી. જો પગાર ઓછો મળતો હોય તો સ્ટાફ ભેગો થઈને હડતાળ પાડે કે આ મોંઘવારી છે તો કંઈક જરા વધારો કરો. એમ સત્સંગમાં, ભક્તિમાં, ભજનમાં થોડો વધારો થાય તો સમજવું કે કમાણી વધી અને એનું તાલીમ કેન્દ્ર એટલે જ ઉત્સવ સમૈયા. જેમ દંતયજ્ઞ અને નેત્રયજ્ઞ વગેરેના કેમ્પ રાખતા હોય છે તેમ સત્સંગરૂપી ભગવાનના મહિમારૂપી, ભક્તિરૂપી કમાણી વધારવાનો કેમ્પ એટલે ઉત્સવ સમૈયા.

આ નૂતન વર્ષે યોગીરાજ ગોપાળાનંદ સ્વામીના કહ્યા પ્રમાણેની કમાણી એટલે કે ભગવાનના મહિમા સાથેની

ભક્તિની અભિવૃદ્ધિ થાય એવી ઈષ્ટદેવ સ્વામિનારાયણ ભગવાનના ચરણોમાં પ્રાર્થના સાથે બાલવાટિકાના વાચક સર્વે ભક્ત જનોને નૂતન વર્ષાભિનંદન સહ જય સ્વામિનારાયણ.

●

ભાવ હોય તો ભગવાન જમે

- સાધુ શ્રીરંગદાસ (ગાંધીનગર)

આપણી સંસ્કૃતિમાં એવો રિવાજ છે કે નવા વર્ષમાં સહુ એકબીજાને મળે, સારા સંબંધો હોય તો એકબીજાને ઘેર બેસવા જાય અને દિવાળી પર જે કોઈ મઠીયા, સેવ, ફાફડા કે ઘુંઘરા બનાવ્યા હોય તો આગળ ડીશમાં ધરે અને એમાંથી કકડો મોઢામાં મૂકે. અને તમે આવજો તમે પણ આવજો. આમ કહીને વિદાય લે અને પછી બીજા આવે તેને પણ આગળ જમી ગયેલા ભાઈની પ્રસાદીની ડીશ મૂકવામાં આવે એ પણ એમાંથી લે આવું બધું ચાલ્યા કરે આ તો જગતનો વ્યવહાર થયો. પરંતુ તમે જો એમ ઈચ્છતા હો કે અમારે ઘેર ભગવાન આવે અને આવીને મીઠાઈ જમે તો આ વાત જરા શાંતિથી વિચારીને વાંચજો.

કળિયુગમાં માણસો એમ કહે છે કે અમારી પાસે ટાઈમ જ નથી. આજની વાત નથી. આજથી બસો વર્ષ પહેલા પણ આવી પરિસ્થિતિઓ રહેતી. હૈયામાં હેત હોય, ભાવ ભરપૂર હોય, ભક્તિ સત્સંગમાં દ્રઢ પ્રીતિ હોય પણ ઉચ્ચ અધિકારી હોદાના કારણે, તથા વેપારની ધીકતી કમાણીમાં ભગવાન તથા સંતોનો સત્સંગ કરી શકતા ન હોય. ત્યારે ખાતરી કેમ થાય કે ભગવાન સદાય અમારા ઘરમાં પ્રગટ બિરાજે છે.

વડોદરામાં રામચંદ્ર વૈદ્ય હતા. રામચંદ્ર વૈદ્ય સામાન્ય વૈદ્ય નહતા. રાજવૈદ્ય હતા. મોટા મોટા અધિકારીઓ સાથે તેમને મેળ હતો. રામચંદ્ર વૈદ્ય સત્સંગી થયા. પણ ભજન-ભક્તિનો કે સંત-સમાગમનો સમય જ ન મળતો. એક દિવસ મનમાં બહુ મૂંઝાયા. હું સત્સંગી થયો. પણ ભજન કરી શકતો નથી. આવી અતિશય મુંઝવણના લીધે તેમની ચિંતા દૂર કરવા સ્વામિનારાયણ ભગવાને સ્વયં દિવ્ય સ્વરૂપે દર્શન દીધા. મનની મુંઝવણ ચિંતા દૂર કરી આશ્વાસન આપ્યું.

પછી તો રામચંદ્ર વૈદ્ય આટલી મોટી પદવી ધરાવતા હોવા છતાંય નિત્ય-નિયમમાં ક્યારેય પાછા ન પડતા. જેવી રામચંદ્ર વૈદ્યને સત્સંગમાં દ્રઢ પ્રીતિ હતી. તેવીજ તેમનાં પત્ની અમૃતાબહેનમાં હતી.

પતિ-પત્ની બંને દરરોજ સાથે મળી સવારે ઠાકોરજીની આરતી કરતા. ''સુખી ગૃહસ્થની સાચી વ્યાખ્યા એ છે કે પતિ-પત્નીમાં સંપ અને સદ્ભાવ હોય'' બંને દંપતિ સવારે ઠાકોરજીની આરતી, સ્તોત્ર, શાસ્ત્ર વાંચન કરતા.

અમૃતાબહેન નિત્ય ઠાકોરજીના થાળ બનાવતાં. શાસ્ત્રો તથા સંતો કહે છે કે, ''જે ભગવાનને અર્પણ કરીને ભોજન કરે છે તે ભોજન પ્રસાદ બની જાય છે. અને શરીરમાં અમૃતપાન બરોબર ફાયદો કરે છે.''

આ અમૃતાબહેને એક દિવસ જલેબીનો થાળ બનાવ્યો. સિંહાસનમાં ઠાકોરજી સન્મુખ મૂક્યો. અમૃતાબહેનને જલેબી સારી આવડતી. એવી સરસ જલેબી બનાવે જેમાં ઘી શુધ્ધ હોય, પ્રેમભાવ અને સેવા ભાવથી બનાવી હોય એટલે એની સુગંધ પણ સારી આવે. એ રીતે બનાવીને સ્વામિનારાયણ ભગવાનને થાળમાં ધરી. ભગવાનની પ્રતિમાની પાસે થાળ ભરીને મૂકી.

આ રામચંદ્રભાઈ જાતે બેસી અને થાળ બોલ્યા,

''આવજો છોગલા ધારી, મારે ઘેર, આવજો છોગલા ધારી,
લાડું જલેબીને સેવ સુવાળી,
હું તો ભાવે કરી લાવુ છું ભારી, મારે ઘેર.''

જ્યાં થાળ પૂરો કર્યો ઉભા થયા તો જલેબીની એક થપ્પી ઓછી થઈ ગઈ.

સ્વામિનારાયણ ભગવાન જલેબીની થપ્પી લઈ ગામમાં એક ભક્ત બેનના ઘેર જઈને આપી આવ્યા. લ્યો આ પ્રસાદ આજ રામચંદ્રભાઈને ઘેર થાળ જમતા હતા. જલેબી સારી હતી. એટલે તમને પ્રસાદી આપવા આવ્યા છીએ. પછી એ બહેનને પણ થયું કે શ્રીજી મહારાજે મને આજે આ દિવ્ય પ્રસાદી આપી છે. તો લાવોને આજુ બાજુનાં બહેનોને વહેંચી આવું. ''બાટકે ખાના વૈકુંઠ જાના'' પ્રસાદ વહેંચીને ખાવો એકલા ઝાપટી ન જવો. આઠ જલેબી હતી. એટલે આ બહેને બધાને અડધી અડધી આપી સોળ સત્તર બહેનોને આ પ્રસાદ મળ્યો.

ત્યાં રામચંદ્રભાઈના કાને વાત આવી. જલેબીનો થાળ કોણે કર્યો હતો ? વૈદ્યરાજ ! તમારે ઘેર જ આજે જલેબીનો થાળ હતો. શ્રીજી મહારાજે અમને પ્રસાદીની આઠ જલેબી આપી. અને વાત કરી હતી. અમે બધાએ ભજન કરીને પ્રસાદ વહેંચી. ત્યારે રામચંદ્રભાઈને ખાત્રી થઈ કે સ્વામિનારાયણ ભગવાન મારે ઘેર મૂર્તિ સ્વરૂપે પ્રગટ પ્રમાણ બિરાજે છે. અને અમારો થાળ ભગવાન સ્વીકારે છે.

માટે સજ્જનો ! આ નૂતન વર્ષથી તમે પણ રામચંદ્રભાઈ વૈદ્ય તથા અમૃતાબહેનની જેમ નિત્ય ઘરમાં અથવા મંદિરમાં જઈ આરતી, સ્તોત્ર, પ્રાર્થના, સત્સંગ, કથાવાર્તા, થાળ, ધૂન જરૂરથી બોલજો તો ચોક્કસ ભગવાન સદાય તમારા ઘરમાં રહેશે.